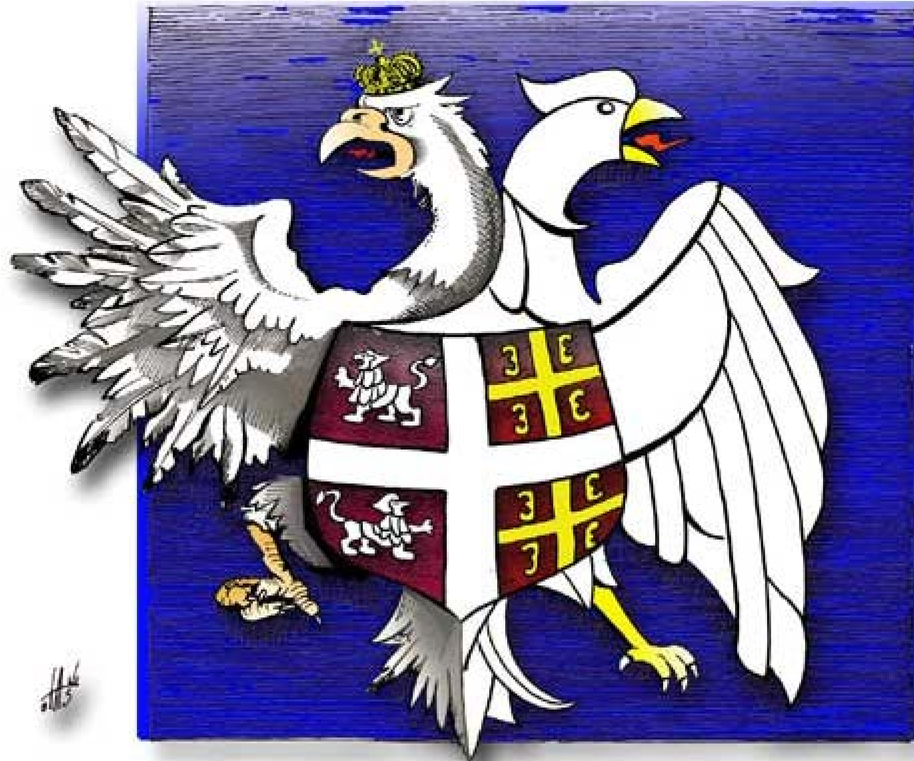

- ETNA -

Prvi elektronski časopis
za satiru

aforizmi, poezija, proza, epigrami, prikazi, karikature

Beograad, 01. decembar, 2001. Broj 8. Godina I

ETNA | Naslovna | 1 | 2 | 3 | 4 | 5 | 6 | 7 | 8 | 9 | 10 | 11 | 12 | 13 | 14

Pre deset godina Srbija je bila jedinstvenoj prilici da izabere između rajskog i zoološkog vrta. A što Srbi vole životinje...

Tomislav Trbojević

- Svečanim otvaranjem javnog WC-a promovisan je princip javnosti u radu.
- Ko kaže da je politika kurva taj mora da je plaćao njene usluge.
- Satiričari ne žale za bivšim vođom, već za demokratijom.
- Plašim se da idem na mesto zločina. Mogao bih ponovo nekog da ubijem!
- Kako je svet mali. Žrtva je nabasala na mesto zločina.
- Ja sam iskusan političar. Još kao dete bavio sam se šibicarenjem.
- Svako je nevin dok se ne dokaže da se bavio politikom.
- Danas ću biti kremiran. A sutra ko zna gde ću biti.
- Upisao sam časove veronauke. Ne verujem u Boga!

Vladan Sokić

- Do sada smo živeli bez veronauke. Sada je đavo odneo šalu!

Vesna Denčić

- Ne pominjemo više predizborna obećanja, jer nećemo stalno da pričamo istu priču.
- Vlada postiže uspehe na svim poljima. Kako na prvom, tako i na drugom programu državne televizije.
- Nije tačno da na državnim medijima nema opozicije. Demokratska opozicija Srbije je na svim programa.
- Opozicija ima pristup državnoj televiziji. Sve do ulaznih vrata.
- On je bio ubojit polemičar, ali mu se poslednji put zaglavio metak u cevi.
- Ministarstvo nam je puno pomoglo. Ništa nije radilo za nas.
- Izvršio je savršen zločin. Prešao je u vladajuću partiju.

Aleksandar Čotrić

- Svi članovi srpske vlade govore engleski, a govore kao što misle.
- Radnici su kod nas bedno plaćeni. Ne možemo da mešamo posao i zadovoljstvo.
- Predsednik rado ulazi u mase, štaviše on prolazi kroz njih kao da je normalan čovek.
- Crkva i država su se približile. Poslednju ispovest ćete dati istražnim organima.
- Na vlasti su najbolji iz svih sredina. Nismo zanemarili ni one s koca i konopca.
- S nama su ratovale najrazvijenije zemlje sveta, jer se od nas može dosta naučiti.
- Kod nas nema ludih krava, a ako neka i dođe iz sveta dočekamo je sa najvišim državnim počastima.
- Političkim zatvorenicima su dozvoljene posete. Posetioci mogu da ostanu u zatvoru i nekoliko godina.
- Imam koliko da zadovoljim osnovne građanske potrebe: pištolj, kamu i kašikaru.

Milan Todorov

- Poslanici ne bi trebalo da prosipaju pamet u parlamentu. Od viška glava ne boli.

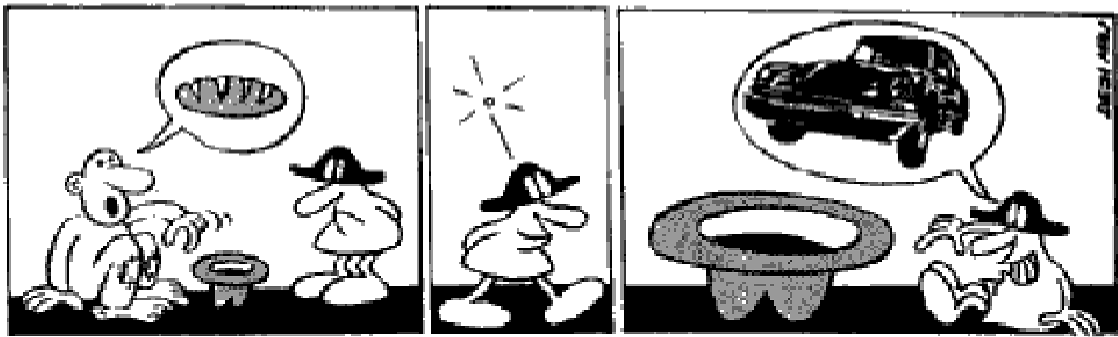
Milivoje Jozić

- U srpskom jeziku nemamo reč za demokratiju. Ona je nama strana.
- Pa šta ako je ministar nešto i ukrao; nego je trebalo sve da prepusti lopovima!
- Ako smo dozvolili pluralizam, to ne znači da ćemo i neistomišljenike trpeti!
- Od nas čak i naši neprijatelji očekuju da se opametimo!
- Visoko obrazovana policija goniće samo intelektualce!
- Kad majmun završi pravni fakultet, postaje čovekoliki sudija.

Rastko Zakić

Bio sam na hipodromu. Konj na koga sam se kladio sedeo je u svečanoj loži.

Milan Todorov

PRAVI ZAKON

Predložio bih Vladi
Ali nemam s Vladom vezu
Da pravu stvar uradi
I donese Zakon o porezu

U Zakonu treba reći
Da se profiteri čude:
"Što je prihod veći
Da porez manji bude!"

Bile bi to mere strašne
U zakonu treba da piše:
"Oporezovati siromašne
Njih je mnogo više."

I neka niko ne preza
Od preživljavanja na rate
Treba osloboditi poreza
Bez izuzetka - sve bogate

Sve brige bi otklonili
I skinuli veliko breme
Po Zakonu bi se molili
Za novo bolje vreme

Živko Vujić

LEČENJE MRAKA

Pritiskao mrak gust kao testo
Prst pred okom ne vidimo često.

Nigde tračka svetlosti i nade -
Šta li drugi s mrklim mrakom rade?

Dosadilo živeti u mraku
Morali smo da smislimo caku.

I smislismo: Mraku se ne damo!
Zažmurismo - da mrak ne gledamo!

Nađe izlaz pametna nam glava:
Žmurenje nas od mraka spasava!

Ovaj metod predlažemo svakom -
Opšti mrak se leči ličnim mrakom!

Rastko Zakić

KAPE

Kačket, šešir i šajkača -
Svaka kapa glavu jača.

Kamilavka, šapka, fes -
Glavi preti zemljotres.

Keče i šlem i titovka -
svaka kapa mišolovka.

I šubara i beretka -
Svaka glava retka zverka.

U vunenoj kapi glava -
Kriminalac pod njom spava.

Razne kape, razne glave,
Razne misli pretpostave.

Kad svak svoju kapu stavi -
Sumnjivi su gologlavi.

Rastko Zakić

ŠTRAJK ŽELEZNIČARA

Blokirali puteve
Blokirali zgradu
Crvene beretke danas imaju paradu
Veselo pevuše i sede na drumu
Ne traže od Vlade da poveća sumu

Plate su im dobre
Ne muči njih to
Žale se narodu
Neće činit zlo

Ne žele da ljude
izručuju Hagu,
Peru, Miku, Žiku
i drugara Dragu.

Muče premijera
ode karijera

A meni je žao
Žao mi je njega
Negde tražim spas
Žao mi je njih
A najviše nas

Miodrag Ranisavljević

**Ko se buni, pojede ga mrak. Ko se ne buni,
u mraku provede najbolje godine.**

Mihajlo Veljković

Crne misli

Šta će meni Deda Mraz!
Imam babu u zamrzivaču!

Hitna pomoć je stigla prerano.
Još sam davao znake života!

Narod koji samo gleda kako da preživi
ima opasne namere.

Slamke od olova
pomažu davljenicima da proplivaju.

Kastrirani je uleteo u makaze!

Svakodnevno čistimo teren.
Ništa gore od prljavog neprijatelja.

Žrtvi je u krvi da iskrvavi!

Moram da napomenem da sam ja
samo jedna žrtva, jer vidim da vi
od mene mnogo više očekujete.

Prostrelne rane omogućavaju
da se stvari sagledaju realno.
Sa obe strane.

Najpre mi je oštrim predmetom
nanosio smrtonosne rane,
a posle sam otupeo!

Imali smo sreće što smo izgubili glave
u trenutku kada nismo imali šta da
izgubimo.

Oni su se još onda žrtvovali
da bismo mi danas mogli
mirno da ginemo!

Neprijatelj je pucao sa svih strana
i zato je imao velike gubitke!

Kada omča počne da me steže
ja sam siguran da imam dželata na
vezi!

U ratu su se događale grozne stvari
mada očevici tvrde da su sve lepo
videli.

Humanizam je dobra stvar
mada nije za vegetarijance!

Svaki zločin organi bezbednosti
rešavaju kao od šale te sigurnost
građana ne može biti ozbiljno
ugrožena.

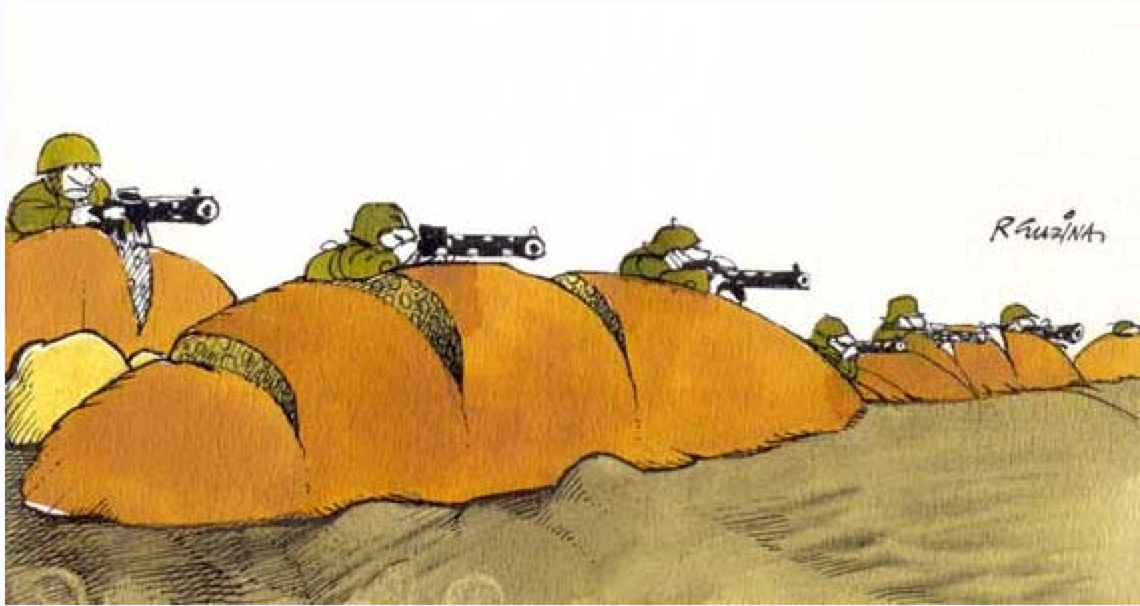
Svet se pomirio sa nama i ostao
uskraćen za jedno pravo i iskreno
neprijateljstvo.

Kada je zločinac uhapšen
mesto zločina ostalo je upražnjeno.

Naša agonija se produžava
i kraj se odlaže za bolja vremena.

Ovde svako može da nas ubije
jer mi kao žrtve nismo neki probirači.

Raša Papeš

Iz dnevnika budućeg ludaka

- On je to platio sto hiljada maraka i dao hiljadu maraka na bakšiš!
- Bože, otkud mu hiljadu maraka?

Vlast. I to su ljudi od krvi i besa.

Funkcioneri imaju svoja prava i obaveze
- na ta prava.

Bio je demokrata da ga nema.

Sud ne prihvata iskaz da ste vidjeli sve zvijezde. Nema drugih očevidaca.

Volim našu policiju. Identifikujem se s njom. Čim je sretnem - poplavim.

Otkud oni znaju da li će nas izvući iz ekonomske krize. Oni su ekonomisti.

Borba za vlast je završena.
Uletjeli su peškiri.

Rade Petković

Prebijeni su padali kako je koji hteo.
I oni su se za nešto pitali.

Izlečio sam se od samoljublja.
Ko će sada da me voli!

Pred nama obaraju pogled.
Toliko smo nisko pali.

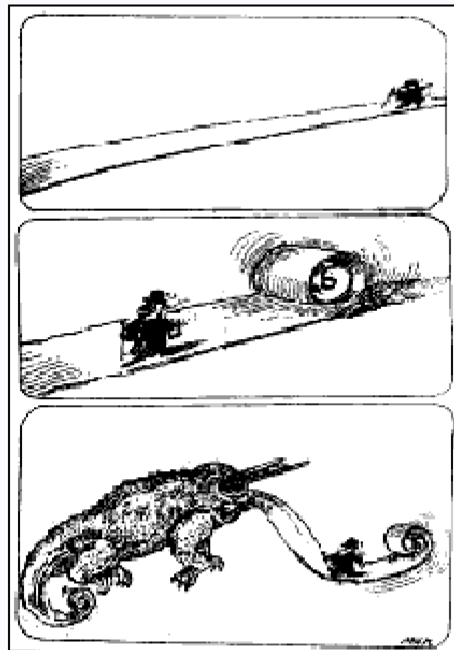
Istina o nama prodire u svet,
jer strahovi teže da se ostvare.

Naše odnose sa svetom
zaštitili smo od spoljnih uticaja.

Svet je jedan.
Manji broj neprijatelja od toga
ne možemo imati.

Milan Beštić

TIHO

Neki ljudi ne poznaju dovoljno osnovna pravila lepog ponašanja. Mislim da nije u redu da prolaze kroz moju trpezariju dok pijem jutarnji čaj. Muvaju se oko prozora, premeravaju vrata. Ne mogu reći da su bučni. Čak naprotiv. Ali to im, ipak, ne daje pravo da nepozvani šetaju po tuđoj kući. Da ih poznajem, mogao bih da im skrenem pažnju na neke teško prihvatljive postupke. Ovako sam bio prisiljen da ih nekoliko puta strogo pogledam. Složiću se da je to možda bilo preterano, ali teško mogu da prihvatim dodavanje probušenih džakova preko stola za kojim ja upravo ručam. U supi je bilo više cementa nego rezanaca. Zbog toga sam preskočio večeru. Znam da nije loše povremeno uneti izmene u jelovnik, ali ja teško prihvatam bilo kakve promene. Nekoliko puta sam čak pomišljao da glasno izrazim svoje nezadovoljstvo. Sreća da sam se suzdržao. Već oko ponoći napustili su moj stan. Sačekao sam četrdesetak minuta - nešto su majstorisali u hodniku - obukao sam kaput i krenuo u šetnju. Ali dalje od vrata nisam stigao. Bila su zazidana. Na prozorima sam spazio rešetke. E, to je zaista previše. Krajnje je nepristojno bez pitanja vršiti prepravke u tuđim stanovima. A pogotovo što ja, kao što sam već spomenuo, ne volim promene. Ipak, kako sam mogao da se ljutim na njih! Ceo dan su radili, silan materijal utrošili, a ni dinara mi nisu uzeli. Pa zar neko može da se na takve ljude naljuti!

Đorđe Otašević

Mudroj glavi jedno oko dosta.
To joj je prva opomena.

Mihajlo Veljković

BALKANSKI PRIRUČNIK

Dilema građana u prolazu

Prolazeći nailazimo na ljude koji daju kakve-takve znake života. I u velikoj smo dilemi šta da činimo jer ako im pomognemo ti isti će već koliko sutra početi da kukaju kako više ne mogu da žive.

Umeće ulaganja

To je bilo, pre svega, vreme za sposobne. Ko je tada imao tri čiste da stisne petlju i uloži život vratilo mu se sa kamatom!

Veština vrhovnog tupljenja

Biti na vrhu je opasno. Skučeno je i trnovito to mesto. Oni koji planiraju da tu ostanu moraju dobro da znaju kako da ga utupe.

Pravo pobednika

I poslednji su prošli kroz cilj a na pobednika još čekamo. Njegovo je pravo da stigne kad mu je volja.

Faze egzistencijalnog sazrevanja

U početnoj fazi svi smo samo spašavali žive glave, a posle smo se opametili i svu pažnju usresredili na ono što se može spasiti.

Definicija veštine bezbednosti

Veština predstavnika organa bezbednosti je u tome što on mora tačno da zna koliko i kako da zloupotrebi svoja ovlašćenja da bi sačuvao red i mir.

Raša Papeš

BALKANSKIM VOĐAMA

Vrijeme je da se zaustavite
Jer uopšte niste u pravu
Vi biste žrtvovali narod
Za svoju banana državu

Živko Vujić

TRANSPOZICIJA

Sjajan je to pisac. Baš sjajan. Prošeta gradom, sve dobro osmotri, s ljudima popriča, muke mu svoje iznesu, iz novina svašta dozna. Utisci u njemu samo ključaju. Dođe mu da vikne na sred ulice. Da mu bude lakše. Ali se uzdrži. On je pisac. I to još kakav. Njegova pisaća mašina ubojitija je od puške.

Vrati se kući, otključa kapiju, uđe u baštu. Među povrćem dugo povraća. Onda se uspravi, popravi frizuru, pa pogleda levo. A na drvetu ptičice veselo cvrkuću. Ćiju-ćiju! To odmah zabeleži. Osmotri desno. A razdragana dečica ciče od sreće. I to pribeleži. Okrene se ka paradajzu. Još zelen, a gnjecav i truo. Umetnički ga obradi pa napravi salatu. Sjajan je to pisac!

Đorđe Otašević

**Traži se čovek od reči.
Onaj koji drži jezik za zubima.**

Aleksandar Novaković

**Osluškuje se glas naroda.
Obrađuju se samo daroviti pojedinci.**

Mihajlo Veljković

AFORIZMI ZA DECU

Presekli su mi pupčanu vrpcu.
Sada sam svoj čovek.

Moj tata ima sve u malom prstu.
Njemu glava služi da ga mama poljubi kad dođe s posla.

Mene deda uvek sačeka ispred škole.
A onda ga ja odvedem do kuće
da ne zaluta.

Deda kaže da je žirafa najviša životinja. Viša i od moje strine.

Baka daje i tati pare za džeparac.
Jer moj tata je prosvetni radnik.

Uvek ćutim kad stariji pričaju.
Volim da slušam kad neko laže.

Tata je iz prodavnice doneo konzerve za psa, ali je deda bio brži.

Ja znam da pametniji popušta.
Ja sam jednom popustio
i napunio gaće.

U školi nam je super.
Još samo kad bi nastavnici hteli
da nam skuvaju kafu.

Tata kaže da me je kući donela roda, a baka tvrdi da nije roda, nego veštica.

Moja mama zna matematiku bolje od mene. Ona studira na pijaci.

Mitar Mitrović

RUŽA IZ RUBINA

Mama je odnekud donela mladu ružu. Marko se oduševio, i odjednom ruža se otvori.

U ruži je bio jedan smaragd.

Uveče, pred spavanje, Marko stavi smaragd u kućicu lutaka. Ujutru vide kako lutke šetaju po sobi...

Sledeće noći Marko stavi smaragd u ormarić s knjigama. Ujutru su po sobi tumarali likovi iz knjiga...

U podne tog dana, na vrata pokuca neko. Bio je to čikica s brkovima. On reče da je smaragd njegov i Marko mu ga dade. U znak zahvalnosti, čikica pokloni Marku jedan rubin.

Uveče Marko stavi rubin pod svoj jastuk. Kad se probudi, vide opet svoje lutke i likove iz knjiga. Ali sad i neke likove sa svojih crteža. Lutke i likovi, međutim, ovog puta nisu tumarali po sobi. Bili su oko njegovog krevetića, a među njima i njegov hrčak.

Stajali su leno u krugu i svi su kao nešto njušili, ili mirisali!

I mirisali su!

Jer iz Markovog jastuka beše izrasla predivna crvena ruža, slična onoj maminoj!

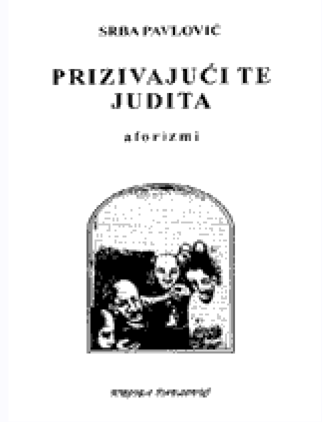
A pod jastukom - ni traga od rubina!

Simon Marić

Nove knjige

Prizivajući te Judita

Srba Pavlović,
Knjiga Pavlović, Novi Beograd, 2001.

Prizivanjem Judite Srba Pavlović se, zajedno sa njom ili bez nje, obreo u novoj zbirci aforizama. Već prema broju naslova, a naročito prema broju aforizama, ovaj plodni autor svrstava se među najproduktivnije aforističare, ili kako to u pogovoru knjige **Prizivajući te Judita**, priređivač Milan Pavlović navodi: "Jedan od njegovih, uzgred pomenimo, kvaliteta je i kvantitet. Zaključno sa ovom, osmom po redu zbirkom, u Pavlovićevim knjigama našlo se čak 5400, reklo bi se izuzetno vrednih aforizama".

Uzimajući u obzir navedeno, čak i pod pretpostavkom da može postojati i drugačije mišljenje po pitanju vrednosti, nesporno je da aforizmi iz tog impozantnog opusa mogu, kod svakog čitaoca ponaosob, izazvati najrazličitije vrste senzacija. Razloga za to je više, a jedan od osnovnih je tematska raznorodnost. Široki ugao posmatranja prosto nije dozvoljavao i ne dozvoljava da bilo šta promakne tom oštrom i naoštrenom peru. Svaki detalj oslikava se tako jasno i precizno, da se prelazeći sa teme na temu, katkad, može osetiti nešto poput bola koji nastaje prilikom upale mišića, iako je bol sasvim druge prirode.

> Zastrašujuće je koliko u krivom ogledalu vidim sebe.
>
> Da li će nam se snovi ispuniti zavisi od toga
> koliko će noć još da potraje.
>
> Vireći iz sopstvenog mraka
> predstavljamo se u punom svetlu.

Stanje sužene svesti i decenijskog mraka, sazdanih na novokomponovanom mitu o Velikom Vođi, pokušao je pesnik i satiričar Srba Pavlović, da suprotstavi jedan drugi mit. Prizivanjem u pomoć mit svemoćne Judite: *jevrejska nacionalna junakinja, koja je hrabrošću i lukavstvom ubila asirskog vojskovođu Holoferna*. "Judita bi mogla danas, verovatno, da doskoči i najvećoj svetskoj sili, ali zasigurno nekom malom Balkancu sa neograničenom vlašću", dopisuje Pavlović u pokušaju da dâ svoj doprinos mitologiji ili, kao u ovom slučaju: mitomaniji.

> Svet o nama ima skromno mišljenje.
> Bože, kako je taj svet skroman.

Kroz igru senki i kontrasta omeđeni prostor poprimao je neverovatne dimenzije. Ogoljenu stvarnost više niko niti je mogao, niti želeo da gleda. Jedni su izlaz videli i pronalazili preskačući omeđen prostor, drugi su na ovaj ili onaj način pokušavali da ga preurede. Samo je šačica nezadovoljnih gunđala i odbijala da se bavi preuređivanjem nečega što ne postoji.

> Nešto ipak treba menjati.
> Ne može se večito živeti
> u sreći i izobilju.

Nešto se ipak promenilo. Na dobro čuvanoj tvrđavi javile su pukotine, i čim je svetlost počela da se meša, nestalo je magije. Predmeti zatečeni u vazduhu ostali su u tom položaju kao zamrznuti bljeskom kamere, dok su se njihovi vlasnici razleteli na sve strane, ustupajući mesto novim vlasnicima.

> Mi smo slobodno društvo,
> mada se još ne možemo meriti
> sa onima u bekstvu.

Hoće li oni koji su u bekstvu stići onamo kuda su naumili ili će se naći tamo gde im je mesto, pokazaće naredni, dugo očekivani period. Mada je možda pravo pitanje hoće li taj dugo očekivani period predstavljati upravo ono što smo očekivali, ili će i on biti samo još jedna igra senki, sa malo izmenjenim tonovima. Nagoveštaji postoje i za jednu i za drugu opciju. Koja će od opcija prevladati ostaje da se vidi, a Srba Pavlović će, bez sumnje, vredno beležiti svako kretanje, bilo kroz aforizam, bilo kroz poeziju.

Vesna Denčić

HUMORISTIČKA ŠTAMPA U SRBIJI

Ako smo zainteresovani za pregled humornog folklora iz perspektive prošlosti, mesto kuda prirodno vodi tragalački put jeste humorističko-satirična štampa. Humoristička štampa u Srbiji može se pohvaliti dugom i bogatom tradicijom. Prvi list ove vrste, pod imenom *Šaljivac*, pojavio se na samoj polovini devetnaestog veka, 1850. godine, otprilike u isto vreme kada su listovi toga profila počeli da izlaze i u drugim zemljama Evrope, proširujući vremenom krug poklonika i čitalačke publike uopšte.[1] Od tada pa do danas pokrenuto je mnoštvo humorističkih listova koji su bili neujednačenog kvaliteta, a pre svega trajanja, što je zavisilo ponajviše od slučajnosti, to jest od delovanja političkih faktora koji su, neumitno, u svim razdobljima izlaženja direktno uticali na njihovu sudbinu. Štampa je morala da računa na nerazumevanje i sporove sa cenzurom, što je za novine bilo koje vrste uvek predstavljalo prvorazrednu smetnju, a kamoli kad je reč o listovima za humor i satiru, listovima čije je programsko opredeljenje i osnovni razlog postojanja izlaganje podsmehu nedostataka u društvu. Po nepisanom pravilu, oštricom satire sekle su se trenutno vladajuće državne vlasti. Zbog toga, skoro svi humorističko-satirični listovi prolazili su kroz iste muke i iste nedaće, bez obzira na aktuelni raspored političkih snaga: redovno se događalo da pojedini brojevi budu zabranjivani, primerci plenjeni, a da odgovorni urednici bar neko vreme odleže u zatvoru. S obzirom na tu vrstu teškoća, iznenađuje činjenica da su te iste novine relativno jednostavno, bez posebno komplikovanih procedura pokretane. Iako su opšti uslovi u kojima se odvijala njihova delatnost bili uglavnom tegobni, ostalo je upamćeno da su tokom jednog kraćeg intervala s početka dvadesetog veka, za vreme vladavine kralja Petra I Karađorđevića, uživale i zavidnu meru slobode.[2]

Razume se, svi humoristički listovi nisu imali sasvim istovetan profil. Oni okrenuti društvenoj kritici vlastiti zadatak videli su u tome da, služeći se smehom, uzdrmaju sistem; smatrali su da na svetlost dana treba iznositi mnogobrojne, stalne, iznova ponavljane društvene slabosti. Za razliku od njih, drugi su više naginjali neobaveznoj zabavi. Ponekad je jedan te isti list, tokom trajanja svog izdavačkog veka, oscilirao između tih krajnjih tačaka. Sudeći prema uređivačkoj koncepciji, posebno mesto zauzimao je *Kića*, list koji je osnovan i koji je potom punih deset godina izlazio u Nišu kao magazin za zabavu, šalu, ali, pre svega, za prikupljanje još uvek živih šaljivih narodnih umotvorina. Kvalitet i umetnički dometi ovih listova zavisili su prvenstveno od talenta ljudi koji su bili njihovi urednici, novinari i saradnici, a zna se da se tim poslom nisu bavili isključivo novinari već i mnogi znameniti književnici, pubicisti i, uopšte, ljudi od pera: *Jovan Jovanović-Zmaj*, *Radoje Domanović*, *Branislav Nušić*, *Brana Cvetković* i niz drugih. Zahvaljujući tim slavnim imenima, neki od listova čiji su oni bili inicijatori i uređivači - *Zmaj*, *Starmali*, *Bič*, *Stradija* i *Satir*, na primer - ušli su u srpsku istoriju devetnaestog, ali i perioda na kraju tog i početku narednog veka, kao zasebno književno poglavlje. To je bila tradicija na kojoj su čvrst oslonac našli svi oni listovi koji su tokom sledećih stotinak godina nastavili da razvijaju započeto delo.

Bez obzira na to što se u drugoj polovini devetnaestog veka u Srbiji moglo naći već dosta novina humorističke orijentacije, do istinskog procvata humorističke štampe došlo je tek prvih godina dvadesetog veka. Niklo je mnogo novih listova, dok su neki od onih koji su se etablirali krajem prethodnog veka nastavili i dalje da izlaze. Među njima svakako je najčuveniji *Brka*, list koji je bez prekida izlazio počev od 1882. godine, pa sve do 1938. godine, što je svojevrstan presedan u celokupnoj istoriji ove štampe. Dugotrajan je bio i *Brki* nalik *Gedža*, premda je trajao nešto kraće, izlazeći s povremenim prekidima od 1892. do 1935. godine. Ostali humoristički listovi ne mogu se s njima u tom pogledu takmičiti, jer su uspevali da se održe u proseku nekolicinu, a najviše do desetak godina. U obrnutoj srazmeri s kratkoćom trajanja rastao je kvantitet štampe: zabeleženo je da je u periodu između dva svetska rata izlazilo čak oko pedesetak humorističkih listova. Naravno, kvantitet nije bio i merilo njihovog kvaliteta. Interval od sredine dvadesetih pa do sredine tridesetih godina dvadesetog veka označava doba kada se kvalitet humora u humorističkim listovima srozao na najnižu tačku. Listovi kao *Figaro*, *Bajaco*, *Košava*, *Šuš-muš*, *Dert*, *Promaja*, *Bela Vrana* i dr. bavili su se ponajviše banalnim stvarima, temama na ivici neukusnog i lascivnog, zbog čega prilično podsećaju na savremenu bulevarsku štampu. Početkom 1935. godine Beogradska sekcija Udruženja novinara pokrenula je *Ošišani jež*, list koji je na izvestan način označio prekretnicu u povesti humorističke štampe u Srbiji. Naime, prvi put u istoriji dogodilo se da se novinsko udruženje, a ne pojedinac, nađe u ulozi osnivača jednog humorističko-satiričnog lista. Prelazeći uobičajene okvire novinske aktivnosti, razvijena je široka publicistička i javna delatnost, ustanovljen je standard i klasičan obrazac za tadašnje i buduće humorističke listove. Na poslu oko pokretanja *Ošišanog ježa* okupio se nemali broj eminentnih ličnosti iz književnog i javnog života Beograda: *Brana Cvetković*, *Pjer Križanić* i *Stanislav Vinaver*, između ostalih. Širi krug saradnika obuhvatao je skoro sve vodeće pisce i humoriste toga vremena - od legendarne ličnosti *Branislava Nušića* do mladog, neafirmisanog *Branka Ćopića*.[3] List je publikovan do samog izbijanja Drugog svetskog rata. Nakon oslobođenja, idući tragom njegove tradicije, formiran je *Jež*, u novijoj istoriji naš najpoznatiji humorističko-satirički nedeljnik.

Ako se osvrnemo još dalje unazad, vidimo da veliki deo humorističke štampe, dobre i loše, značajne i beznačajne, u glavnim crtama sledi one uzore koje su postavili humoristički rodonačelnici u devetnaestom veku. Neretko, to se uočava već na prvi, letimičan pogled: grafička oprema listova šablonizirana je na osnovu davno određenih standarda; zaglavlje lista je ornamentalno, izvučeno minucioznim potezom, udarna je karikatura koja celom površinom prekriva naslovnu, kao i zadnju stranu novina, tekstualni komentar skoro neizostavno prati crtež itd. Upravo ta formalna obeležja karakterišu pretežnu većinu humorističkih listova u prvim decenijama dvadesetog veka. Pažnju privlači takođe naslov koji je uvek simboličan i asocijativan: ukazuje na britkost satire i na njenu nepokolebljivu rešenost da zadeva, žari, bije, šiba, bode, kritikuje i, uopšte, da bude što je moguće više neprijatna i na smetnji. U devetnaestom veku, na primer, izlazili su *Komarac*, *Zolja*, *Đavolan*, *Strela*, *Šilo* i sl., a u dvadesetom, *Satir*, *Topuz*, *Đavo*, *Šibalo*, *Čičak*, *Brezova metla*, *Drenova budža*, *Beogradske koprive*, *Jež*, *Stršljen* itd. Ima primera da naziv simbolizuje patničku sudbinu lista

kome je oduzeta sloboda da se razmahne punim naponom svoje snage pošto je sapet neumoljivom cenzurom - *Ošišani jež*, *Okovani jazavac*, *Stradija*. Razume se, uporedo su egzistirali i lakši šaljivi listovi - mada u daleko manjem broju - koji svojim naslovom upućuju na razonodu bez pretenzija i borbenih društvenih ambicija - *Vic*, *Humor*, *Vesele novine*, *Zlatna šala*, *Smeh*, *Veseli svet*, na primer.

Od prvih koraka u razvoju humorističke štampe kod nas pažnja je poklanjana tako reći svim prigodnim humorističko- satiričnim žanrovima, kao što su epigram, parodija, karikatura, humoreska, humoristički epitaf, aforizam, zagonetne aluzije, komične štamparske greške, male šale, ili razni drugi kraći i duži oblici. Odomaćene i uobičajene rubrike ispunjene duhovitim, jezgrovitim i aluzivnim tekstovima predstavljaju čvrstu okosnicu ove štampe, ponavljajući se iz broja u broj od samog začetka veka: *Bodlje*, *Telegrami*, *Komarci*, *Uštipci*, *Šaljivi pabirci*, *S brda - s dola*, *Kroz sito i rešeto*, *Mali oglasi*, *Kozerije*, *Šta ko misli*, *sanja*, *peva* itd. Nijedna novina satiričnog profila nije se mogla ni zamisliti bez redovnog političkog komentara: obavezno je odvajan prostor za komentar aktuelnih događaja u satiričnom duhu, što je na početku veka po tradiciji zaodenuto u ležernu i zabavnu formu dramoleta. Junaci tih dramoleta obično su etnički tipizirani parovi s kratkim, lako upamtljivim, rimovanim ili aliteriranim imenima - kir Dima i kir Sima, Anta i Panta, Ćira i Spira, Jajteles i Juda itd. Dijalog je uvek u dijalektu, omiljenom humorističkom pomagalu za intenziviranje komičnog efekta. No, osim dijaloške, u upotrebi se nalazi i monološka forma. Karakteri su i u ovom slučaju etnički, odnosno dijalekatski profilisani: Ćir Trenče, Frajla Joca, Sofronije Zvekić iz Preka, Mlekadžija Mitko od Prilep, dopisnici iz Niša, Leskovca - svi ti likovi se izražavaju i govore svojim sočnim i koloritnim lokalnim jezikom. Folkorni tip neotesanog, prostog i neškolovanog čoveka iz naroda, koji događaje i situacije sagledava sa pozicije udaljenih margina društva, koji se pita, čudi, ili strada kao žrtva permanentnih istorijskih previranja, redovno se koristi. U prvim decenijama veka omiljeni su takoreći identični, blizanački tipovi srpskog seljaka - Brka i Gedža; oni su grafički otelotvoreni i ubačeni kako u zaglavlja istoimenih listova tako i u čitav niz u to doba, čini se, izvanredno popularnih karikatura koje slede tok zbivanja na aktuelnoj društvenoj, političkoj i istorijskoj sceni. Crtež je objašnjen kratkim ironičnim tekstom, najčešće u strofi od nekoliko rima. Uopšte, početak veka označava razdoblje koje neguje sklonost ka takvom, stihovanom, načinu izražavanja: na stranicama novina ima podosta pesmica, epigrama, prerada i parodija narodnih epskih, ili popularnih pesama. Upečatljiva je takođe naročita darovitost, spretnost stihotvoraca koji taj oblik koriste za svoje duhovite aluzije, seciranje negativnih pojava u društvu i smeh na račun slaboumnosti ljudi - megalomanskih prohteva političara i političkih stranaka u borbi za vlast.

Zanimljivo je kao fenomen da su u prvim decenijama veka, pa čak i dalje, u periodu između dva svetska rata, tipičan predmet humora za razonodu žene. Variraju se razne, navodno samo ženske mane - glupost, pomodarstvo, kaćiperstvo - a pored udavača, udatih žena i služavki, komična figura oko koje se vrti zamašan broj šala je uvek aktuelna tašta, ili punica, kako to stoji u vokabularu onog doba.

Vreme po okončanju Drugog svetskog rata gotovo da nije donelo ništa novo na generalnom planu humorističke štampe. Broj humorističkih listova sveden je na minimum: povremeno je to samo jedan jedini usamljeni list, *Jež*, čija fizionomija, kao i kvalitet, variraju tokom različitih faza dugogodišnjeg izlaženja. Otkako je pre nešto više od pedeset godina neprikosnoveno zavladao žurnalističkom pozornicom, ovaj list bez prekida je oscilirao između dva suprotna pola: ozbiljnog književnog nedeljnika, s jedne strane, i krajnje trivijalnog, žuto obojenog tabloida, s druge strane. U godinama neposredno nakon rata, to je prilično strog, nimalo zabavan list koji se bavi svetskim političkim tenzijama, rovitom, još neizbalansiranom situacijom u ratom razorenoj i podeljenoj Evropi. Tek od pedesetih godina počinje da se oseća postepeno popuštanje napetosti, te se od tog momenta na unutrašnjim stranicama ovih novina stidljivo pojavljuju vicevi, svakodnevne, netendenciozne, ljudske šale. Kasnije će ih biti u sve većem broju, mada opet ne u onoj meri koliko bi se očekivalo od jednog specijalizovanog lista za humor, satiru i zabavu. Naročito kada se radi o humoru s etnički profilisanim junacima, vidno je pomanjkanje svežeg materijala: ciklično se koristi isti stari materijal, odnosno stalno se poseže za prošlim vremenima. Da li zbog toga što je pritešnjen obavezom da svojim čitaocima nudi nova, još neotkrivena vrela smeha i duhovitosti, tek *Jež* pribegava jednom krajnje jednostavnom rešenju - čestom listanju starih, nekadašnjih, brojeva. Pretežni deo štampanih primera u žanru anegdote i vica samo je neznatno adaptiran folklor iz tih nedavno proteklih vremena. Ta vrsta šaljivog materijala smeštena je u rubriku koja nosi već rabljeni, reklo bi se, etnografsko-putopisni naziv: *Naši ljudi i naši krajevi.* (Ista rubrika pojavljuje se 1938. godine u listu *Ošišani jež*.) Ili, u nešto drukčijoj, memoarski intoniranoj varijanti: *Čemu su se naši stari smejali*, odnosno Smejali se naši stari.

Pomenuto iskustvo upozorava nas na činjenicu da ni od novina ne treba očekivati uvek da budu nalazište savremenog folklornog materijala: ono što u njima stoji nije svaki put i obavezno proizvod aktuelnog istorijskog trenutka. I zaista, lako se zapaža da se neuporedivo manje građe autentičnog humornog folklora može pokupiti sa stranica štampe iz druge polovine, nego iz prve polovine dvadesetog veka; misli se na humor koji nije proizvod profesionalnih humorista čiji je to posao i radni zadatak, na forme koje ljudi spontano prenose u raznim situacijama svakodnevnog života. Iz godine u godinu ponavljaju se istovetne, malo podgrejane šale, sa neznatnim izmenama u pogledu imena glavnih protagonista. Ta imena ponekad dobijaju iskarikiran, smešan i napadno potenciran strani prizvuk. Poznih pedesetih godina, na primer, takva moda je naročito izražena: sva imena u šalama su inostrana i čak preko svake mere oneobičajena: Žorž, Dival, Ševalije, Diboa, Šmalc, Pospišil i sl. Razlog za ovo izveštačeno i poprilično sterilno etničko šarenilo možda bismo mogli tražiti u nacionalnoj politici i vladajućoj ideologiji prethodne, multietničke Jugoslavije, u kojoj je etnički humor s domaćim protagonistima mogao biti neka vrsta tabu teme. Ipak, bolje je ne žuriti sa ishitrenim zaključcima, s obzirom na to da je reč o predmetu koji iziskuje daleko brižljiviju i širu analizu. Bilo kako bilo, vicevi i anegdote preuzeti iz štampe za istraživača imaju jednu dodatnu prednost: Za razliku od eventualnih autorskih antologija viceva, na čijim stranicama su ispisani konačno uobličeni, jedinstveni primeri pojedinih šala, novine omogućuju uvid u varijante, zapravo u stepen popularnosti pojedinih junaka, tema i motiva izmerenih na osnovu same učestalosti njihovog ponavljanja.

Kao što smo rekli, prve tri do četiri decenije veka predstavljaju zlatno doba u pogledu zastupljenosti etničke šale u domaćoj štampi. Otprilike u tom intervalu objavljeno je verovatno sve što je značajno u vezi s ovom vrstom folklora. Po isteku tog perioda, aktuelni su uglavnom osvrti unazad, sporadično variranje već izanđalih tema i sadržaja, bez mnogo svežih impulsa u godinama koje slede. Nedostatak novih ideja otkriva se na raznim planovima. Čak se i tradicionalne rubrike, svojevremeno ustanovljene radi toga da bi se grupisali pojedini ciklusi etničkih šala, uporno vraćaju pod nepromenjenim nazivima. Tako, na primer, raširen, po popularnosti dugo godina nesumnjivo bez premca jevrejski humor ima

svoj standardni prostor u rubrici *Jevrejske priče i dosetke* već 1909. godine, i to u listu *Zvono*. Naredne godine naslov rubrike se neznatno menja i glasi - *Iz jevrejskog života*. S kulminacijom u intervalu dvadesetih i tridesetih godina, pa nadalje sve do izbijanja Drugog svetskog rata, pod identičnim ili, pak, nešto drukčije sročenim formulacijama jevrejske šale izlaze u gotovo svim tadašnjim listovima za humor i satiru. Najverovatnije se mogu naći i u ostalim, nehumoristički koncipiranim novinama, što se delimično odnosi i na *Zvono*, list koji je vremenom menjao uređivačku politiku, koji je počeo da izlazi kao dnevnik, a završio publicistički vek kao nedeljnik. Tokom 1938-1939 godine *Ošišani jež* će poslednji put u istoriji obnoviti ovu svojevremeno najispunjeniju rubriku šala, još jedanput pre nego što će humor s jevrejskim junacima kod nas konačno pasti u zaborav.

Slične pojave mogli bismo da navedemo i u vezi s nekim narodima čiji se predstavnici sreću kao etnički junaci mahom u tradicionalnom folkloru. Ako zanemarimo normalne periodične nastupe plime i oseke, vidimo da se ciganske priče takođe izdvajaju svojim dugim opstankom i kontinuitetom folklorne predaje, te da se pod okriljem stalnih, istoimenih rubrika štampaju na stupcima novina tokom velikog dela veka. Priče koje su objavljene na početku dvadesetog veka uglavnom pripadaju tradicionalnom nasleđu usmene narodne proze, koju prevashodno publikuje šaljivi žurnal *Kića*. Zaslugom tog lista ostale su zabeležene mnogobrojne vedre i kratke narodne umotvorine, koje su u donekle prilagođenom, unekoliko osavremenjenom obliku i dalje kružile u relativno očuvanom tradicionalnom miljeu Srbije, ali i one koje je konzerviralo nepomućeno sećanje njenih žitelja. U *Kići* je sabrano izobilje dragocenog folklornog materijala, primera koje su s raznih strana slali čitaoci i saradnici ovog lista. Uredništvo pedantno potpisuje njihova imena, boravišta, zanimanja i titule, citira svedočenja kad, od koga i na kom mestu su te folklorne tvorevine čuli, što je i interesantan i veoma koristan podatak za folkloristička istraživanja. Osim priča o Ciganima, u *Kići* pronalazimo i znatan broj pričica iz ciklusa o Srbinu i Švabi, o Banaćanima - takozvanim Lalama, o Jevrejima, Cincarima, Makedoncima, kao i folklornu građu u kojoj se spominju Šopi, Bugari, Vlasi, Ličani i dr.

Za razliku od predratnih vremena kada je uređivački koncept humorističke štampe nalagao rubrike posebno naznačene za viceve i anegdote, dakle i one etničkog tipa, od polovine veka to je izobičajena praksa. Šale nisu više grupisane u velikim skupinama, već su razbacane tu i tamo. Štaviše, mogu se uočiti poduži intervali kad ih tako reći uopšte i nema, kao da je urednicima koji pretenduju na ozbiljnost bilo stidno da ih štampaju, te da se tako povode za masovnim očekivanjima i “skromnim” ukusom publike koja je željna jedino razonode. S vremena na vreme može se pročitati direktno obrazloženje kako se isključivo na zahtev čitalaca uvodi rubrika posvećena vicu. Iz te, kako se čini, za njih neprijatne situacije, novinari nalaze izlaz u nekoj vrsti distance: u prepuštanju da čitaoci sami uređuju rubrike, to jest da šalju viceve koje smatraju smešnima, ili uzmu učešće u takmičenju za najuspeliji vic nedelje. Nasuprot tome, zahtevi tržišta nagone uredništva da viceve štampaju u odvojenim, specijalizovanim, sveščicama, kao što su posebna izdanja *Ježevog humora*. Krajem sedamdesetih godina, u tom obliku pojavile su se tri, uslovno rečeno, zbirke etničkog humora, u kojima su se našli popularni vicevi o Muji i Hasi, Lalama i Đetićima, odnosno Crnogorcima. Na samom izmaku osamdesetih, *Jež* u nekoliko navrata izdaje podlistak dužine nekoliko strana posvećen šalama, na prvom mestu aktuelnim, dotada retko, ili nikada objavljivanim političkim vicevima. U direktno asocijativnom kontekstu nastupajuće kataklizme, 1989. godine izlazi i podlistak koji je sastavljen od u tom trenutku već uveliko anahronih reminiscencija na jugoslovenske narode Jugoslavija u vicu.

Istorijskim pregledom humorističke štampe u Srbiji dobijamo jasan uvid u razvojne faze kako te grane žurnalističke delatnosti tako i vremenskih epoha čije je ova štampa verno ogledalo. Istorijsko i društveno okruženje, opštu atmosferu i duh vremena bez ikakvog napora moguće je osetiti listajući novine iz tog davnog, zanavek nestalog doba. Štampa ima izuzetnu moć da skoro čulno, najneposrednijim doživljajem približava vreme s kojim čovek današnjice nije ni u kakvoj intimnoj vezi. Nažalost, to dokumentarističko blago nije sačuvano u celosti. Mnogi brojevi ove periodike su izgubljeni, tako da svako istraživanje neminovno ostaje nepotpuno i ograničeno na materijal koji je, zahvaljujući bibliotekama, i danas dostupan. S druge strane, sačuvana građa prilično je neujednačeno raspoređena: od pojedinih listova (*Brka*, na primer) ostala su mnoga, skoro integralna godišta, dok su ostali listovi reprezentovani tek pokojim, retkim primerkom. No, bez obzira na spomenutu manjkavost, čini nam se da validnost sakupljenog materijala time nije ugročena i da, uprkos prazninama i preskočenim brojevima, obrazuje dovoljno reprezentativnu celinu - korpus građe koja u visokom stepenu korespondira sa nekadašnjom, živom situacijom na terenu.

Gordana Ljuboja

____
Napomene
1. A. Marjano, Jedna smešna istorija, srpska humorističko-satirična štampa, Beograd 1982,
2. Isto, 74.
3. Isto, 88-90.

Poznavanje svega 5

ŠTAMPA

Dnevna štampa je jedna od najneprijatnijih posledica stvarnosti.

ŠUMA

Seča šuma veliki je doprinos čuvanju Prirode iz prostog razloga što, nepo redno posle potpunog nestanka šuma, automatski iščezava i štetna pojava seče drveća.

TUNEL

Najekonomičniji su tzv. "prirodni tuneli". Priroda, međutim, retko postavlja prirodne tunele na mesta gde bi se oni najbolje uklapali u saobraćajnu mrežu. Usled toga je najbolji metod za dobijanje tunela tzv. "izgradnja" dotičnih.

Izgradnju tunela najviše otežava to što su oni, pre nego što se preduzmu određene radnje, obično u potpunosti ispunjeni zemljom, kamenom u neistucanom stanju, i drugim materijalom, izlišnim na tom mestu. Ipak, ovo otvara izvesne mogućnosti. Kada bi se na površinu zemlje postavila zamišljena šupljina koja bi se, potom, svuda odozgore postepeno zatrpavala materijalom dobijenim iskopavanjem podzemnog tunela, od materijala za jedan tunel mogla bi se dobiti dva.

Uman stručnjak uvek će nastojati da njegov tunel bude smešten na odgovarajućem mestu. tj. tamo gde je pravilan oblik tunela najlakše održavati; za sada, to je najčešće u nedrima zemljinim.

Tuneli su ujednačeni. Slobodna priroda često je nepravilna što uglavnom zbunjuje posmatrača, uz pomoć stručnjaka. Tuneli su naročito korisni stoga što se mogu primetiti tamo gde spolja i inače nema prirodnih lepota.

Ipak, najlepše svojstvo tunela je to što on, kada je pravilno izgrađen, vodi na drugu stranu.

UA

Pozitivan stav kada se odnosi na negativne pojave. Natpis "Ua, Čovečanstvo", nađen na izvesnom zidu, dokazuje postojanje kosmičkih posetilaca.

UPLATA

U cilju uplaćivanja Uplate individualni Uplatilac može doći sam, dok grupni Uplatioci moraju doći grupno. Ako nije drugačije određeno, može se smatrati da je zabranjen grupni dolazak individualnog Uplatioca; ovakvo preciziranje korisno je za njegovo zdravlje; nezdravo je za Pojedinca da bude dvojica.

Za Uplatu je bitno to da Uplatnica ima sadržavati podatke o Uplatiocu, s tim da Podaci spadaju među potrebne, odnosno relevantne podatke. Neki tumači Uplatnice idu u detalje, i podvlače da je, primera radi, podatak o iznosu Uplate od određenog značaja, dok su detaljniji izvodi iz biografije Uplatioca izlišni. Ovo je nepotrebno. Podaci o Uplatiocu su tzv. "sledeći podaci", i to je dovoljno.

Uplata se vrši na Uplatnom mestu. Ovo je organizovano uz ogromna odricanja, da bi se pomoglo Uplatiocu da uplati. Uplate van Uplatnih mesta ne smatraju se Uplatama - osim ako je drugačije određeno - usled čega Uplatilac ima paziti gde vrši uplaćivanje. Ako se svaki Uplatilac i lično ne postara da ubuduće ne dolazi do onoga do čega ne treba da dolazi - uplaćivanje neće moći da posluži svojoj svrsi (nameni). Neophodno je podvući i to

VEST

Vest mora biti jezgrovita, a da ipak mnogo govori o naravima, i još mora čitaocima lista delovati kao ipak blago različita od njihove svakodnevice. Najcelishodnije je dati primer koji pokazuje da se bez ikakvog senzacionalizma i traganja za mračnim sadržajima Života može napisati vest koja će ozbiljnijem čitaocu pasti u oči:

USPEŠNO PRESAĐEN TESTIS!
Davalac očajan -.

"Maločas prođe jedan", rekao je taj nesrećni čovek našem saradniku, "kad, malo posle, pogledam ja, a ono - nestao mi testis!"

Nažalost, u potrazi za neobičnim mnogi novinari skloni su traganju za nekim ekstrenim slučajevima, zato što ne shvataju da su prave priče samo one obične kao što je navedena, o običnim, malim ljudima, koje ispisuje sam život, u društvu i domu, tu negde odmah pokraj nas.

Tužno je to što malo ko hoće u ovakvim svakidašnjim događajima da nađe sebe, a baš oni se neprekidno nude, baš oni su ono što sačinjava beskrajno bogatu stvarnost.

VODOPAD

Vrsta uspravne vode koja se potpuno neracionalno rasipa. Ni vodopadi ne treba da rade kad nema posetilaca.

VRATAR

Izvršilac koji je nekada čekao bez ikakvih prihoda da se izgrade vrata. Srećom po njega, i taj pristup danas je prevaziđen.

ZGRADA

U slučaju da se primeti da je zgrada kriva razuman izvođač radova izjavljuje da on zna šta radi, i da je stvar u tome što je neispravan visak.

ZVONO

Najopasnije je zvono za uzbunu; iz njega je razumno izvaditi tučak da se ne bi uznemiravalo građanstvo.

ŽENA

Čovek može da čuje iz novina (u "Savetima lekara") da starije žene gube godišnje oko jedan odsto kalcijuma. Dakle, eto kuda se dede toliki kalcijum, iako je sigurno i on preko potreban! Gube ga starije žene (u redu, Osmog marta, ali zašto inače) i to po jedan odsto godišnje, što je čisto rasipništvo sa njihove strane. Ali kada se to pomene, onda ispadne da čovek narušava međuljudske odnose čak i među ženama, i da on to protiv koleginica, kao da njima nije dosta što gube kalcijum nego još i on mora da im staje na muku.

ŽIVOT

Život - ili tzv. "predsmrtni trenuci" - mahom je prekratak kurs za podnošenje njega samog. Period vremena u kome čovek mora pripaziti šta radi jer, prema nekim tvrdnjama, ima izvesnog uticaja na biografiju. Zahuktalost života je tolika da je i za ulogu pojedinca celishodno (iako nezdravo) biti barem dvojica. Traje bez izuzetka doživotno, te ipak nema razloga za paniku.

ŽIVOTINJA

Često, kada se govori o zaštiti prirode, pominje se nepatvorena lepota Životinje. Savremeni Čovek sklon je samozatajivanju. Nekritički posmatrati sebe neopravdano je. Ne sme se previđati da se čak

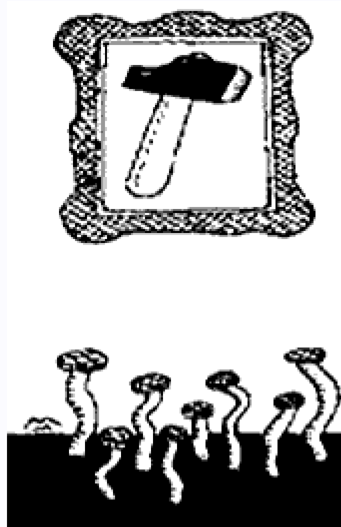
da Isplata neće biti vršena, ni u za to podesnim okolnostima, licima koja ne izvrše Uplatu, jer se, prema najsavremenijim tumačenjima, Lice koje ne izvrši Uplatu neće smatrati Uplatiocem.

ni lav, taj car životinja, nije vinuo do popunjavanja formulara, tog najvišeg stadijuma u razvitku Čoveka!

Zoran Stanojević

ČEKIĆ

Glad mi se spuštala niz kičmu, razvlačila stomak, nestašno se koprcala. A to je pouzdan znak da sam gladan. Na sto sam stavio čist stolnjak i čekić. Hrane u kući odavno nema, ali takvi detalji ne mogu da naruše vrednost progresivne ideje, celovite i sveobuhvatne. Zamislio sam šniclu. Sočnu i ukusnu, ali malu. Suviše malu za naraslu glad. Pokušavao sam da je povećam, napinjao maštu, ali uzalud. Takve sitnice, naravno, ne bi mogle da ugroze ni manje napredne koncepcije.

Izvukao sam šniclu iz misli i stavio je na sto. Nekoliko dobro odmerenih udaraca čekićem, gotovo rutinskih, bilo je dovoljno da šnicla prekrije levu polovinu stola. Toliko mesa ne bih mogao da pojedem ni za tri obroka. Ali meni, razumljivo, ni na kraj pameti nije bilo da se razbacujem hranom. To nipošto. Takav postupak, dok milioni ljudi u svetu gladuju, nikako ne bi bio u skladu sa mojim humanim idealima. Otkinuo sam veliko parče ukusne šnicle i bacio ga svome psu. Nije se, zamislite, ni osvrnuo iako danima ništa nije jeo. To je još jedan u nizu dokaza da smo mi na evolucionoj lestvici daleko iznad ovih glupih životinja, nesposobnih da shvate istinske vrednosti i donesu prave odluke. Zar bi ta jadna stvorenja bila u stanju da svake četiri godine izaberu najboljeg? A za nas je to sitnica koja ne angažuje ni milijarditi deo naših kolosalnih mentalnih sposobnosti. Jer mi dobro znamo ko nam je omogućio da u svakoj kući, na svakom stolu bude barem po jedan čekić.

Đorđe Otašević

Meso ne jedem iz verskih razloga.
Verujem da je preskupo.

Milan Beštić

RED STVARI

Pogledam oko sebe. Na sve strane vidim krađu, kriminal, korupciju. Demokratiju tražim, ali je nigde nema. Uzmem olovku, pišem, kritikujem. Mislim da ću nešto time promeniti. Na kraju se ipak promeni. Da li je tu pisanje nešto doprinelo, ne znam. Važno je da se promenilo. Kada završimo sa slavljem, s osmehom pogledam oko sebe. Osmeh nestane. Krađa, kriminal, korupcija ostanu. Uzmem olovku, pišem, kritikujem. Takav je. valjda, red stvari.

Đorđe Otašević

Lako je biti lopov u državi
u kojoj niko ne zna gdje je
GRANICA.

Miladin Berić

PROTERIVANJE ĐAVOLA

U sobi na spratu sedi đavo. Vidi - napolju sneži. Ispod njega, u zadimljenoj krčmi, ljudi slave proterivanje đavola. Starog krčmara, što je s njim karte igrao, štapovima su zatukli. Novi se popeo na sto pa galami protiv đavola. Zna šta godi ušima pijanih gostiju.

U sobi na spratu sneg polako pada po đavolovim rogovima. On jedva da i sluša šta novi krčmar govori. Ta mu je priča dobro poznata. Zna da će se uskoro završiti. Još desetak rečenica. Stresa sneg s rogova i vadi novi špil karata. Pokušaće da pobedi bez varanja mada je novi krčmar lukav karataroš. Proši put zamalo da ga nadigra.

Đorđe Otašević

Vlast ne zabrinjava porast kriminala
dokle god ima šta da se pokrade.

Vesna Denčić

KAKO SAM PROMAŠILA ZANIMANJE

Samo naivčina poput mene mogla je da propusti takvu šansu da se zanavek ratosilja pozitivnih nula, navlačenja kupaca i zavlačenja dobavljačima, a o ceni koštanja, već uveliko načetih nerava, da se i ne govori.

Inače, što se to baš meni desilo, nije uopšte slučajno. Ko me poznaje, potvrdiće i pred ustavnim sudom da se ja nikada nisam plašila organa. To se odmah vidi. Zato i ne čudi što je i ovaj to odmah osetio, pa me "iz taka" startovao.

Ono, istina, svi su me upozoravali da s njima nema razgovora, osim informativnog. Ali, šta ću kad mi je bog dao dušu k'o pamuk. Nisam mogla da ga odbijem, pa me ubite. A i zašto? Naša milicija, naš organ reda. A vaspitali me da red uvek poštujem. Nisam mogla drugačije.

A kako bih i mogla? Čovek mi lepo prišao i rekao da bi nešto da me pita. Ko pita ne skita, pomislim ja, zaključujući pravilno da skitati treba bez pitanja.

Neću da lažem, nešto mi je zaigralo oko srca; gde baš mene nađe da pita? Jeste da sam dama u dubokoj mladosti, ali .. nikad se ne zna gde može da se zalomi.

Odmah da se razumemo; nije to bio običan organ, uličarski, već onaj specijalni, za posebne namene i prilike.

Ma, pravi gospodin čovek. Diskretno mi dade do znanja da je palicu zadužio još u prošlom milenijumu, ali ne bi baš da je eksponira bez precizno utvrđene cene rada; sve u skladu s opštim i pojedinačnim kolektivnim ugovorom.

Osetih odmah šta ga muči; ni organi više nisu na ceni kao u doba *de iure*. Bez dopunskog rada ni rođenu ženu ne mogu da izdrže.

"Dobro, de, kaži mi šta bi hteo od mene?" - pitam da mu olakšam stvar.
"Hteo bih da mi budeš makro" - ispali on, u najkraćim crtama, svoju poslovnu ponudu.
"Zahvaljujem na ukazanom poverenju" - uzvratim u uobičajenom poslovnom maniru, smatrajući sasvim logičnim ispostavljanje dotične ponude jednoj iskusnoj finansijskoj direktorki.

Naravno, pristadoh, ne trepnuvši. Uvek sam imala osećaj za pravi biznis.
Ali, ne lezi vraže. Ubrzo se ispostavi da nije dovoljno to što ja hoću, mislim, u načelu. Stvar se načisto iskomplikovala u - pojedinostima.

A evo kako je bilo...

Skontam, u pitanju je ozbiljna stvar i, u startu, odreagujem kao prava profesionalka. Zahtevam da izvršim kompletan uviđaj u sadržaj i kvalitet ponude, pa posle možemo da razgovaramo dalje. Insistiram na standardnim referencama; raspoloživost kapaciteta i mogućnost rada u smenama, tehničke karakteristike, brzina dostizanja radne temperature i slično. Odmah naglasim da je probni rad obavezan.

"Evo, može odmah, ako hoćeš - nudi se k'o propali julovac novoj vlasti.
"Ja bih, ali ne verujem da će šofer pristati da ovde zaustavi autobus. Nego... kaži ti meni pristaješ li da radiš sve što se od tebe bude tražilo?" - hoću unapred da znam na čemu smo.
"Kunem se, slušaću te k'o Čeda Kizu" - opali kao iz topa.

Priznajem, na to me definitivno dobi. Vidim, imam posla s ozbiljnim kandidatom.

"Pa, dobro, ako je tako, onda možemo da pređemo na obavezni test. Evo, za početak, kaži mi da li bi, na licu mesta, mogao da ubaciš u "petu" ako bih ti se primakla na nepristojno odstojanje?"
"Još pitaš?!" - euforično me prenu iz, nepravednog i ničim izazvanog, klimakteričnog tripa.
"A da imam šest banki u gotovom?" - proveravam dalje.
"Ma, nema frke - poentira mi bez zadrške.
"I da se merim na kvantaškoj pijaci?" - postavljam dopunsko pitanje.
"Nema problema" - dočekuje me.
"E, ima!" - isprečim se ja golim grudima, braneći svoj seksualno-moralni integritet.

"Ti si onda, garant, neki perverznjak, kad ti se na sve tako lako diže, kao na himnu. Žao mi je, ali meni se spusti čim na to pomislim, pa uopšte nisam u stanju da te testiram.

Čak ni za svoju dušu.
A nije da nisam imala šmek.

Svjetlana Rašić

S I N - N I S - S A N

Dođoh juče kući kasnije nego obično, sa posla svratih u bife, da izmirim "crtu", pa jednu po jednu - stigoh kući u sumrak.

U predsoblju zatekoh sopstveni kaput od mohera, koji sam nosio još za vreme studija, pre dobrih 30 godina i iznošene čizme iz istog vremena.

Naljuti me pomisao da mi žena opet ukazuje na "korene" kad pred mene istrča moj tata, obesi mi se oko vrata i zajeca mi na grudima.

"Gde si sinak, ceo dan te čekam, a ti radiš, šta ćeš, dobro je da ima posla, blago tati...." jedva se istrgoh iz zagrljaja.

Gledam ga, propao starina, nekako se smanjio, u mom venčanom odelu, sa grubim pletenim džemperom, koji mi je mati plela, kada sam kao student išao na nekakvo zimovanje. Je li moguće da onoliki čovek stade u moje venčano odelo, pa bio sam kao "pritka za paradajz", kako je tata govorio u to vreme. Pa još ispod sakoa da ima mesta za grub, vuneni, džemper.

Sedosmo u dnevnu sobu, žena čita novine, iz ćerkine sobe grmi muzika, nasta nekakav neprijatan muk.

Pitam tatu kako je, šta ima u selu, je li uzorao, posejao, jesu li poneli kukuruzi..., mrsi on nešto sebi u bradu, a sve krišom virka u snahu, koja nešto značajno čita iz današnjih novina.

"Deda odlučio da dođe kod nas" progovori žena muklo i sevnu očima, tata dođe još nekako manji, obori pogled.

"Pa neka, velika kuća, hvala Bogu, tata nam je i sagradio, e baš lepo da neko diše u njoj dok smo mi na poslu, a malecka u školi, trebao si ti tatice i ranije, brinemo mi ovde, brineš ti tamo...", pokušavam ja da unesem malo duše u situaciju.

"A gde je tu ekonomija?" upade žena ledeno.

Ostah ja otvorenih usta, tata gleda u pod pred sobom, krije oči, šmrče i krajičkom rukava briše nos. Žena uze papir, koji je stajao pred njom i poturi mi ga pod nos:

"Evo, ovde sve lepo piše: tatini dugovi su veći od vrednosti onoga, što ima".
"Kakvi dugovi, sunce ti jebem, pa tata se u životu nikada nije zaduživao, psovao je i nas zbog svakog kredita, koji smo uzimali, pa sprdali smo se sa njim kada nam je pričao da se ne može trošiti nezarađeno, pominjući nekog njegovog komšiju, koji se "pre onog rata" zadužio za neku sumu "onih para" pa mu kuća otišla na doboš, a familija propala", udari meni krv u glavu.
"Šta se dereš, nema više ništa na galamu, uzmi papir i čitaj, sve lepo piše" odreza žena ledeno, nadmeno se smeškajući.

Nasta muk. Ja blenem u papir na stolu, tata sagnuo glavu i lomi čvornovate prste na rukama. U neko doba se tata diže, promrsi nešto o poslednjem autobusu i - ode, ni pozdravili se nismo.

Žena nestade negde u kuhinji, ostadoh sam sa papirom na stolu. Gledam u papir, nekakva tabela, na jednoj strani pobrojani neki troškovi, sve lepo sabrano i podvučeno i iskazano u nekakvim kukama, sa druge strane precrtano veliko slovo O. Pitam ženu kakve su joj ono kuke, odbrusi mi:

"Evri, majmune, gde živiš, pa ne moramo čekati baš poslednji dan da počnemo da koristimo zvaničnu valutu Unije" odbrusi mi ona.
"Pa kako, ženska glavo, da tatino imanje i kuća ne vrede ništa" pitam bojažljivo.
"Tamo to nema ko da kupi, a i što bi kupovao nešto - što donosi samo trošak", neumoljiva je žena, "nego večera ti je na stolu, ja odoh da spavam".

Ostadoh u mraku sam. Razmišljam o tati, koji je ceo život radio, uredno plaćao porez, proizvodio i "predavao" (ne "prodavao"), a Država mu ili plaćala ili ne plaćala, koliko hoće i kada hoće. Na kraju svega - on dužan. Zaboli me glava od razmišljanja. Uključim televizor, kad tamo Gospodin Premijer nešto žustro objašnjava:

"Pogrešno je verovanje da je NIS koka, koja nosi zlatna jaja, trenutno su dugovanja ove kompanije veća od njene vrednosti" lupi me, kao maljem, Premijerov glas.

Spavao opet nisam nikako. Svu noć, kako malo zadremam, moji kamaradi i ja prosimo na nekakvom trgu, kojim dominira ogromna katedrala, negde u belom svetu. I tata sa nama. Plače starac, svet prolazi, zagleda nas, čudi se. Poneko nam u šešire ubaci novčić na kome je neko iskeženo slovo E, koje palaca srednjom crtom, kao zmija jezikom. Plače i Velja, Predsednik Sindikata, bogorodi prolaznicima, plačemo u horu, molimo ih da nam udele, da sakupimo dovoljno i platimo onome, ko će nas uzeti. Svet prolazi, gleda nas, smeje se, poneko nas i slika. Rosa, kafe kuvarica, u mini suknjici sa plavom perikom, čarapama, koje podižu donji deo leđa i napola ispalim sisama trepće na nekog tamnoputog brku, koji nešto brklјači na nekom čudnom jeziku, namiguje mi preko njegovih leđa i dobacuje:

"Nije sestra još za bacanje, jeb'o vas šešir, sada ćeš da vidiš kako se pravi lova".

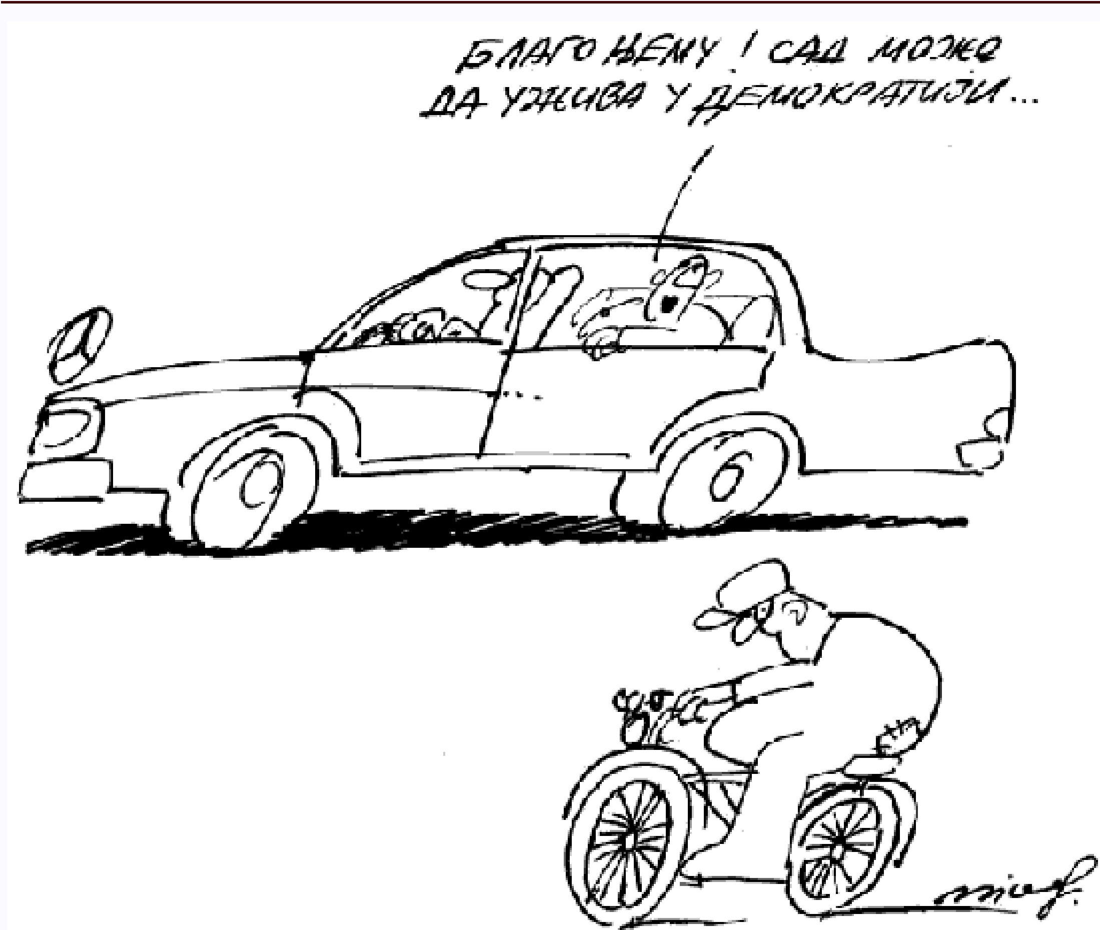
Trgnem se iz sna, sav u znoju, lakne mi što je sve samo san, onda potonem ponovo. Na istom onom trgu moj čukunđed Vidak motkom bije đeda Rada i tatu i Predsednika Sindikata Velju, naziva nas "pogani poganom, što obruka i deveto koljeno", razgoropadio se starac, puca iz kubure, koju poteže iza pasa, koji je zvao "silav", svetina se sakupila, sevaju blicevi, jedan pirgavi pita čukunđeda nešto na nekakvom čudnom jeziku, on mu spominje "oca očinskog", u svoj toj gužvi nam neko ukrao šešire, sa ono malo sakupljene crkavice. Moja ćera trči za čukunđedom, vrišti na njega da se umiri i slika sa prolaznicima, dobiće "zelembaće" za to, ovaj se okreće, preti joj velikim čvornovatim štapom, psuje "oca mangupskog i krmskog", vitla sabljom prema svetini, koja se okupila... Onda moja baka (prvi put bez preslice za pojasom) prilazi mojoj ćeri, gleda je začuđeno svojim blagim očima, pita je:

"Šta ovo bi, jabuko bakina, kakva je ovo gužva?".
"Šta se čudiš, bakutaner, svi pušimo, zar ne vidiš?" odgovara joj ćera, a baba se krsti prestravljeno.

Budim se slomljen i razmišljam da li da idem na posao ili da idem da prosim - da ne dangubim.

Duško Radočaj

O MIŠEVIMA I DEMOKRATIJI

Miševi su čuli da je došla demokratija.

Osokoljeni, izašli su iz svojih rupa, ne bi li se lično uverili da li sada sira ima u izobilju, kao i da li su tačne glasine da mačke više ne jure miševe.

I tek što su izašli iz mišje rupe, naišao je ogromani crni mačor i pojeo ih u slast.

NARAVOUČENIJE: bukvalno shvatanje demokratije opasno je po život.

KAD MIŠEVI ŠTRAJKUJU

Vest o dolasku demokratije stigla je i u mišju rupu.

Uvek gladni i žedni, uvek zabrinuti za goli život, miševi su odlučili da iskoriste prednosti demokratije, te da zatraže veća prava. Umesto jednog komadića dnevno, sada su tražili da im dnevno sledovanje sira budu dva komadića. I odmah su stupili u štrajk.

Štrajkovali su danima, ali njihovi zahtevi nisu ispunjeni.

Na kraju su svi pocrkali od gladi.

NARAVOUČENIJE: iz mišje rupe treba izaći pre nego što stigne demokratija.

KAD DEMOKRATIJA KASNO STIGNE

Godinama su mačke lovile i tamanile miševe, jer je to tako priroda udesila. Njihov večni antagonizam teško da je išta moglo dovesti u pitanje. Ali, onda je došla demokratija, tj. vreme radikalnih promena. I šta se desilo? Mačke više ne jure i ne love miševe. Miševi ih sada mole da im prekrate muke.

NARAVOUČENIJE: kada demokratija kasno stigne, onda bolje da nije ni dolazila.

Vladan Sokić

REŠENJE

Sedeo sam potpuno sam i gladan u iznajmljenom stanu pred hrpom neplaćenih računa i osećao se zaista bedno. Život je nezadrživo prolazio, a ja sam nepomično stajao i tonuo sve dublje i dublje, uvek u istoj bezizlaznoj situaciji. Bez para, bez stana, bez porodice, bez ičega.

Tako očajan izašao sam da malo prošetam. Na ulici, u masi mojih sapatnika, uočio sam jednog očigledno bogatog čoveka obučenog u skupo odelo i kvalitetne cipele. Preplavila me je neka sila, naglo sam uvukao čoveka u prvi ulaz i skinuo mu odelo i cipele. Za divno čudo, on se uopšte nije branio. Nešto je psovao, gunđao, ali se nije naročito bunio.

To me je osokolilo.

Na prvom semaforu prišao sam najboljem automobilu, otvorio vrata, izgurao napolje njegovog vlasnika i seo za volan. I ponovo ista slika, vlasnik je samo gadno psovao dok sam mu otimao kola, i to je bilo sve.

Malo po malo, ja sam najzad rešio svoje dugogodišnje probleme. Oteo sam tri stana, dve vikendice, jedan lokal, dva restorana, benzinsku pumpu i jednu vrlo lepu ženu.

I niko se zbog toga nije bunio. I oni oteli...

Slobodan Simić

**U ovom režimu
više nema lopova.
Oni su sada ugledni
biznismeni.**

* * *

**Privreda je bila na kolenima.
A onda su došli oni
i sve su digli.**

Aleksandar Čotrić

RAZGOVORI UGODNI U HAGU

Banja Luka, mart 98.
____
Napomena (lektorima, nadrilektorima,
novokomponovanim lektorima):
ijekavica, jekavica, ekavica,
ikavica - kao u tekstu!
____

LICA:

Narator (u ćošku scene; teatralno predstavlja ostale koji izlaze u skupinama; predstavlja ih grupno a ovdje su popisani individualno, mada su bezlični: u Hag može doći svako, izaći niko)

Prvi sudija, drugi sudija, treći sudija, četvrti sudija, peti sudija, šesti sudija, sedmi sudija
Prvi čuvar, drugi čuvar, treći čuvar, četvrti čuvar, peti čuvar, šesti čuvar, sedmi čuvar, osmi čuvar, deveti čuvar
Prvi pop, drugi pop, treći pop, četvrti pop, peti pop
Prvi hodža, drugi hodža, treći hodža, četvrti hodža
Prvi kaluđer, drugi kaluđer
Prvi fratar, drugi fratar
Prvi psiholog, drugi psiholog
Prvi ljekar, drugi ljekar
Prvi nevini, drugi nevini, treći nevini
Prvi ubica, drugi ubica, treći ubica
Masovni koljač, drugi koljač, treći koljač, četvrti koljač, peti koljač, šesti koljač
Djecoubica
Prvi strateg, drugi strateg, treći strateg
Prvi komandant, drugi komandant, treći komandant
Prvi političar, drugi političar, treći političar
Prvi gostrateg, drugi geostrateg
Prvi geopolitičar, drugi geopolitičar
Prvi teolog, drugi teolog
Prvi filozof, drugi filozof
Prvi pjesnik, drugi pjesnik
Prvi naučnik, drugi naučnik
Bog ili Đavo
Sveti Ilija (glas)

Pozornica
(Dvorište Haga popločano dobrim nacionalnim i vjerskim namjerama i željama. Gomile lobanja.)

* * *

(Prvi krug Haga: Sudije na ulazu u Hag.)

Prvi sudija: Da bismo ih osudili, moramo znati šta su učinili. Da bismo znali, moramo shvatiti, da bi shvatili moramo osjetiti. Da bi osjetili moramo biti od istoga materijala kao i oni.
Drugi sudija: Da, ali mi sudimo.
Treći sudija: Mi sudimo presudom onoga ko je nas smjestio ovdje i ko nam je dao obavezu da presuđujemo.
Četvrti sudija: Mi nemamo pravo da oslobađamo.
Peti sudija: Ko dođe ovdje, ovdje i ostaje.
Šesti sudija: Na ulazu čekamo pridošlice i stavljamo ih pod naš zakon.
Sedmi sudija: Neka zakon Haga odmjeri svakom ko nogom kroči ovdje.

(Trube)

* * *

(Drugi krug Haga. Čuvari.)

Prvi čuvar: Oni su osuđenici a i mi zajedno sa njima. Svi smo zajedno ovdje. Njih nema bez nas a nas nema bez njih.
Drugi čuvar: Naša je dužnost dio njihove krivice.
Treći čuvar: Čuvati njihovu osudu - naša je osuda.
Četvrti čuvar: U red, vi čuvari Haga! Dolaze sudije.
(Sudije prolaze u svoj svojoj ozbiljnosti i svom svom dostojanstvu.)
Peti čuvar: Ne, to oni kao obično prođoše. Sudije se ne mješaju sa donjim nivoima Haga.
Šesti čuvar: Njima je presuđeno najnemilosrdnije: Biti svačija sudba a ne smjeti se ni s kim družiti.
Sedmi čuvar: Živiti izolovano.
Osmi čuvar: Sudbina pravde - da počiva na vrhovima nedodirljivim za obične ljude.
Deveti čuvar: Čuvari, na svoja mjesta.

(Bubnjevi)

* * *

(Treći krug Haga. Popovi, hodže, kaluđeri, fratri, psiholozi, ljekari.)

Prvi pop: Ovdje je sve što mi stvorismo: i zlo, i dobro.
Drugi pop: Da, naša radionica zamjesi svu mast, svo brašno i svu vodu ovoga tijesta.
Prvi hodža: Dijeleći njima udijelismo sebi. Svako davanje je i primanje.
Drugi hodža: Samo od nas dolazi spas. Mi smo im utjeha ovdje u Hagu: nisu sami, nisu napušteni, nisu iznevjereni. Putem kojim smo ih mi usmjerili vjerno smo ih pratili.
Prvi kaluđer: Žalosno bi bilo da smo ih ostavili onda kad smo ih stvorili.
Drugi kaluđer: Dole ili gore, svejedno, volja je Velikog.

Prvi fratar: Da bude volja Tvoja, i sve uradismo, i bi volja Tvoja.
Drugi fratar: Ko je ovdje - pravedan je.
Treći hodža: Ko je sa njim, sa njim je i ovdje.
Četvrti hodža: Što bi bi, samo On to odredi.
Prvi psiholog: Sve je to u nama. To je naša priroda, od toga se ne možemo odjeliti.
Drugi psiholog: Ono što činimo, činimo iz najdubljih i najličnijih naših poriva. Sebe se čovjek odreći ne može - a i ne smije.
Prvi ljekar: Učiniću sve za njihovo zdravlje da bude kazne što duže slavlje.
Drugi ljekar: Da bude ko s Prometejem - da im se obdan rane stvaraju a obnoć da ih mi zacjeljujemo. Da i oni žive - i mi da imamo posla. Kažnjeni oni na patnju bez završetka a mi na liječenje bez ozdravljenja.
Treći pop: Varate ih vi da im tijelo možete izliječiti a duša im bolesna, varamo ih mi da im dušu možemo spasiti a ništa nije u našim rukama.
Četvrti pop: Neka bude volja Božja.
Peti pop: Amen.

(Trube)

* * *

(Četvrti krug Haga. Silovatelji, ubice, masovni koljači, djecoubice, borci za slobodu, nacionalni oslobodioci, vjerski ispravni ljudi. Nevino osuđeni. Ispaštaju tuđe grijehe. Umjesto da ih onemoguće, dali su im oružje.)

Prvi nevini: Nisam mrzio nikoga, a volio sam žene. Njih sam najviše volio. Silovao sam ih od silne ljubavi.
Drugi nevini: I ja sam volio žene i njihovu naciju. Silovao sam ih što sam za njima žudio i što sam želio da im popravim natalitet.
Zar sam zato kriv!?
Zar je voliti nekoga i željeti mu dobro zločin!?
Zar sam kriv što sam plemenit!?
O zli, pokvareni svijete!
Kažnjavaš nas koji želimo drugima dobro a one koji nikome nikakvo dobro ne učiniše ostavljaš slobodne.
Škopce, monahe, zaređenike i redovnice, drkadžije, pedere i lezbijke, sve njih koji život negiraju, čak često i uzdišeš kao ugleda dostojne.
Blijedi, pritvorni svijete.
Treći nevini: Oni nama zavide.
Prvi ubica: Nisam ubijao. Ja sam oslobađao grešne duše. To nije zlo - to je spas. A spasiti grešnika veliko je dobro.
Drugi ubica: I ja sam spašavao. To je jače od mene. Kažem neću, ljudi su nezahvalni, ali naiđem na grešnika ili mi ga predaju, kažu: Spasi ga ti - ja ne mogu da se odupren, spasim mu dušu tjelesnoga ropstva.
A vidi kako mi vraćaju.
Treći ubica: Ni riječi više. Nema ovdje pravde koja bi osjetila našu bol. Zato zapjevajmo braćo nesretna.

(Masovni hor masovnih ubica. Pjevaju:)

Ubiti zaklati, spaliti
nož zariti i svaliti
tenkom gaziti
ni malo, ni veliko paziti
tjelesa im parati
u krv obarati
zar to može dušu pokvariti!?
Spas, spas, spas
volja je sviju nas
zbog tog znanja
latismo se masovnih klanja!

Masovni koljač: (sjetno, više za sebe) Stvarno nas ne shvataju. Ja sam esteta: Zalazak sunca, okolo gomile tjelesa, crvena krv, crveno sunce koje zalazi a naskoro sve to prekrije tama.
Drugi koljač: (prepoznaje prizor) "Crvena konjica koja galopira".
Treći koljač: Mi smo ta konjica koja oslobađa.
Četvrti koljač: Crveno vrijeđa oči.
Peti koljač: Crno smiruje.
Šesti koljač: Kao smrt.
Djecoubica: (zaneseno) Ipak - Crveno, volim te crveno!

(Svi složno:)

U krvi je spas,
zato mrze nas!

(Orgulje)

* * *

(Peti krug Haga. Stratezi, vojni komandanti.)

Prvi strateg: Zamisao prvobitna ta, nije bila realizovana ni od koga do kraja sva.
Drugi strateg: Da u prah pretvorimo mi vaš a vi naš čak i dah.
Treći strateg: A opet milost našu preokrenuše protiv nas.
Prvi komandant: Ja uradih sve što mi vojna dužnost nalaže: prođoh ravno kroz gradove i sela ta ne ostaše ni kamena dva.
Drugi komandant: Na liniji mojoj sva dužnost bi izvršena a akcija potpuno završena.
Treći komandant: Zar vojska da bude kažnjena što u borbi toj spasi narod svoj!?
Prvi strateg: Niotkuda utjehe a mi zadužismo hiljade.
Drugi strateg: Pravda koja nas dovede ovdje - nepravda je crna.
Treći strateg: Ko narodu svom srećni gradi dom ne može biti u zatvoru ovom. A ipak sila zla što može ljude da zatvara baci nas ovdje da prezreni budemo u vijeku ovom.
Prvi komandant: Ni briga me za to nije jer borac moj kad se dohvati da pije ime će moje sa usana da mu lije.
Drugi komandant: Pjesma je nagrada sva za djela slavna naša.
Treći komandant: Da uradismo perfektno sve to a vezaše nas kao pseto. Ali ne žalim, svojim djelom se hvalim. I nadživeće ono vremena ova kad mene zlotvor okova.

(Svi pjevaju:)

Zlotvori strašni

bićete i vi prašni
kad vaš duh gadni
čuje krik: Padni! Padni!
a bujica mase
baci vas podase.
Zlotvore gadni
padni, padni!

(Orgulje)

* * *

(Šesti krug Haga. Političari. Peru ruke. Luksuzna prostorija. Posluga. Klanjaju im se. Ovaj se krug ne nalazi, gledano površno, u Hagu.)

Prvi političar: Da sperem ljagu koju na mene baciše ti mali ljudi što uprljaše stvari svete.
Drugi političar: Samnom isto bi što reče ti. - Brate, što uzvišene nišči pate. (Prilaze, grle se, i u lice se ljube.)
Treći političar: Moje su ruke kao vaše iste - potpuno čiste. Ja rekoh samo riječi tri: sloboda, dostojanstvo, otadžbina.
Prvi političar: Da baš to bi kad pohrliše svi. A ja ne rekoh ništa što se nije znalo i prije: vjera i nacija, stvari su svete.
Drugi političar: Vode, vode i sapuna još da skinem što mi prikači ološ.
Treći političar: Ali ljudi vrli što znaju sve, ne osudiše nas, ne rekoše riječi ružne, digoše prst i rekoše dosta, za ovo ima da plati stoka prosta.
Prvi političar: Sve je bilo kako zamisliti se može: ljubav, sloga, pravda, zov neba, narod spasiti treba.
Drugi političar: Čast, pravda i dostojanstvo samo su bili to što rekoh da se spreči zlo. Al' puk taj što izvrće sve izokrenu riječi moje, staviše u njih želje svoje, i k'o lavina sjuri se ta ljudska planina, taruć, gazeć sve a posle - zar da kriv budem ja!?
Treći političar: I ja!?
Prvi političar: I ja!? - ko da prostak o uzvišenim ciljevima nešto zna.
Drugi političar: Da, dograbe što im prvo bude pri ruci i onda po drugome tuci a kasnije kad se nađu na muci, kažu: To rekoše oni gore da mi možemo činiti stvari sramne jer se samo tako vrline brane.
Treći političar: Da, baš to. Samo ovaj put ne prođe. Ljudi vrli, visoka roda, što znaju sve, ne spustiše se na put taj, ne rekoše protiv nas, uzeše pravdu pravo, za sav zločin ima da plati sve što je neznatno i malo.
Prvi političar: Tako jedino i može biti. Mi sada idemo piti. Gozba što u čast pravde je spremljena odavno čeka ova tri dična čovjeka.
Drugi političar: Da se ide kud dužnost i čast nalaže. Kamen temeljac buduće saradnje da se polaže.
Treći političar: Da, pijmo u slavu nas koji časni ostasmo i ovaj zadnji čas.
Prvi političar: Slava vrlima.
Drugi političar: Slava.
Treći političar: Slava nam.

(Odlaze zagrljeni)

(Orgulje)

* * *

(Sedmi krug Haga. Geostratezi i geopolitičari. Sjede za stolom. Prepravljaju mape. Ni ovaj se krug ne nalazi u Hagu.)

Prvi geostrateg: Da vaša visost povuče potez ovde (pokazuje prstom) dobila bi koristi mnoge.
Prvi geopolitičar: A to je?
Drugi geostrateg: Ravnajući linije ove neprijatelja odbacujemo daleko od mora što naš je interes najpreči.
Drugi geopolitičar: Dal' to iziskuje žrtve mnoge?
Prvi geostrateg: Ne, ni najmanje s naše strane.
Prvi geopolitičar: A da uzmemo kote ove, da li bi to tražilo napore nove?
Drugi geostrateg: O, ne brinite o tome visosti vaša. Ta stvar već sređena je u kabinetu predsednika njihova.
Prvi geostrateg: Sve dogovoreno jeste, lice u lice razgovor bi i oni se bez pogovora složiše da naš interes mora da se ostvari.
Drugi geostrateg: Kako vaše visosti rekoše, ni riječi manje, biće teritorijalno ravnanje.
Prvi geostrateg: Koji biše tamo, ići će onamo a koji biše ovde, doći će onde (pokazuje prstom po karti). To zahtjeva, interes vojni pre svega, na toj visoravni poligon graditi se treba.
Drugi geopolitičar: Ja bih ovo rekao ponovo: dal' nas mnoga smrt vreba da se ovo do kraja uradi kako treba?
Drugi geostrateg: Ne, nikako, ništa se neće desiti po vojnike naše, njih ćemo smjestiti u razarače, nosače i fregate bojne, čelike neprobojne, a naše su zemlje i onako odveć daleko pa ko bi tu neku opasnost rek'o.
Prvi geostrateg: Šale radi, ni jedan naš mrav stradati neće a ta gamad što se tamo kreće, sudbinu svoju izazva sama, njoj je san i volja bila našu silu da slama. Al' takve već lomismo mi, pa zašto ovde isti princip da ne važi: neprijatelju svu snagu pokaži!
Drugi geostrateg: Kuraži mnoge spopadoše bjednike one, al' kad osjete čelika našeg slast, nikada više tamo neće tražiti vlast.
I još jednom, ne brinite ekselencije vaše, njihove smrti nikoga niti uzbuđuju a samo njih će da plaše.
Prvi geopolitičar: Onda da krenemo, da situaciju u našu korist preokrenemo, da ludosti dođe kraj a naša vlast da osjeti nove pobjede slast.
Drugi geopolitičar: Pođimo, prerovimo brda i doline zemlje te da više nikada ne bude kao pre.
Prvi geopolitičar: Vojsko, što utireš vrlini put, sruši varvare i nametni im zakon krut.
Drugi geopolitičar: Napred, zastave slave, dignite junaci glave, zatrite u tlo čak i njihovo poreklo.
Prvi geopolitičar: U pobjedu!
Drugi geopolitičar: U pobjedu!

(Sva četvorica su okrenuta licem ka publici.)

(Trube)

(Bubnjevi)

* * *

(Osmi krug Haga. Ni on se, gledano sa strane, ne nalazi u Hagu. /Neki krugovi

Haga mogu da se primjete samo ako ste u samom Hagu, i to kad padate ka dnu./ U ovom krugu se nalaze samo najumniji: teolozi, filozofi, pjesnici, naučnici.)

Prvi teolog: Na putu ka vječnosti zaludno je kukati o prolaznosti.
Drugi teolog: Jer naša će bista samo na nebu da blista, ovde ništa nije sveto, u prolaznom životu sve je od đavola i prokleto.
Prvi filozof: Suština su Forme, vječite, stabilne i nepromjenljive, ništa ne može biti što njih može uništiti.
Drugi filozof: Jedinke slabe prolaznost bi da ugrabe ali tako ne može biti, suštini propadanja da se možeš skriti.
Prvi pjesnik: Epopeje strašne, duhu su slasne, slava je bolja što je sudbina miliona gora.
Drugi pjesnik: Bure sam vjesnik, ne mogu stati kad osjetim vihore oči mi gore, napajaju se prizorima vrelim, u stihovima svojim ja se tome veselim.
Prvi naučnik: Duh snažni oružja stvara, silu pokazuje, bezumnike razara.
Drugi naučnik: Razuma je snaga to što moćima svojim stravu donosi onima što ne zaslužuju da ih naše srce podnosi.
Prvi teolog: Odnesi sve što je grešno jer ono je i Bogu pogrešno.
Drugi teolog: Ne dopustiti da bezbožje zavlada to bi bilo poraz reda i Nečastivoga vlada.
Prvi filozof: Zakoni svjetla koje ova tama zaklanja nalažu svima koje znanje veže da se sve što u neznanju biva od očiju skriva, od stabla života reže, i najoštrijim mjerama priteže.
Drugi filozof: Istina, Pravda i Znanje veliko su imanje samo kad sigurno znamo da ne može biti da će Nebiće našu zajednicu pohoditi.
Prvi pjesnik: Sve propada, što mu damo zamah jači time ih samo taj opšti zakon pravičnije kači.
Drugi pjesnik: Nema sna bez košmara, nema života bez šamara, nema vizije bez kataklizme, smrti će sve, onako, ili ispod čizme.
Prvi naučnik: Znanje je moć, razarajuć' sve do suštine ćemo doć'.
Drugi naučnik: Zar Zlo, zar Dobro, prividne kategorije, suštastva lažna, samo je Moć važna.

(Svi zapjevaju:)

Moći, što kuljaš
iz snage Boga,
mi te znamo
i spremni smo
da tuđe žrtve
za tebe, ogromne damo.

(Trube, orgulje i bubnjevi)

(Čuje se jedan od teologa: "Moć, moć, moć - naša vlast mora proć'!")

(Trube)

* * *

(Deveti krug Haga. U njemu se nalazi sam Bog, i ovaj krug drži sve ostale krugove. I samo Njemu se ne može sakriti trag ko sve ide u Hag.)

Bog: (monolog u više glasova; Bogu je sve moguće) Kako može biti da na nekom mjestu mene nema zar bi se od mene takva beščasnost mogla da sprema. Da ostavim duše moje da u praznom stoje da nikavog izvora nemaju sa koga mogu piti, zar Boga od njih treba skriti. U Hagu ću biti ja, jer tamo ih moja volja posla. Od njih ću se u Deveti krug prikriti ali će oni znati da kad god hoće mogu me pozvati. Vatru ću paliti, tijela njihova razgaliti, zar nije pravo, svi me ovde zovu Đavo. Kako će nešto raditi a moju suštinu nemati, kako će se nešto zbiti a svoju srž, meni ne zahvaliti.

Vatru ću paliti
Vatru ću paliti
Meni postojanje
mogu zahvaliti
Vatra se sprema
ni Zla ni Dobra nema
Ko smije to reći
ko Bogu može uteći
zar da nešto uradi
a moja ga pravda ne nagradi
Zar je duša njegova
nad voljom mojom
da on raspolaže
odlukom svojom
U Bogu je nada, u Bogu je sve
u Bogu je i spas
Zato Hažani
Kao Đavo
vodio sam
i vodim
ja vas!

(Pali vatru)

(Gase se svjetla, nestaje Boga, samo vatra gori.)

(Sveti Ilija, samo glas, grmi odnekud iznad pozornice:)

NEKA BUDE VOLJA BOŽJA!

(Bubnjevi, trube, orgulje, vika, cika, vriska, galama.)

NEKA BUDE VOLJA BOŽJA!

(Bubnjevi, bubnjevi, bubnjevi!)

* * *

Narator: (sam na sredini pozornice; svjetlo osvjetljava samo njega)

U Hagu
drob se ljudski vri
To njima
Bog kašu udesi
i tako zamjesi
da začin su sami sebi
a i kako ne bi

to Pakao
peče, grije, žari
na vatri
koju Bog potpali!

(Gase se svjetla)

(Zavjesa)

\- KRAJ -

Goran Kljajić
